

УДК 334.754 (045)

Філатова З.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ХОЛДИНГОВИХ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена правовому регулюванню діяльності холдингових об'єднань підприємств. Проведена порівняльна характеристика філій материнських фірм з дочірніми підприємствами компаній.

Статья посвящена правовому регулированию деятельности холдинговых объединений предприятий. Проведена сравнительная характеристика филиалов материнских фирм с дочерними предприятиями компаний.

The article is dedicated to the legal regulation of the holding companies' link-up activities. The comparative analysis of the parent company's branches and the subsidiary enterprises has been carried on.

Постановка проблеми. Однією з поширених структур, характерних для розвинутої ринкової економіки, є така форма організації, як холдинг.

Холдинг - це відносини залежності між підприємствами, що з'являються за умови, коли одне з них набуває право на більшу частину власності іншого. Організаційно холдинг є економічною одиницею, або холдинговою компанією, що складається з окремих підприємств, які володіють правом юридичної незалежності, об'єднаних під єдиним правлінням. Повноваження цього правління випливають із відносин прав власності на загальний капітал.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Правове коло створення та функціонування холдингових компаній в Україні складається із Закону України «Про холдингові компанії в Україні», Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про господарські товариства», інших законів та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність холдингових та їх корпоративних підприємств.

Не вирішена раніше частина загальної проблеми. Згідно з Українським законодавством утворення холдингових компаній здійснюється шляхами:

- скупки акцій на вторинному ринку;
- корпоратизації та приватизації державних підприємств;
- створення спеціальної управлінської компанії, в яку засновники передають пакети акцій підприємств, які вони хочуть включити в холдинг.

Щоб знизити ризики, під реалізацію інноваційних проектів діюча компанія створює дочірні підприємства або філіали, які несуть обмежену відповідальність у межах майна. Таким чином, стійкість головної компанії збільшується, а ризики переносяться на дочірні підприємства та філіали.

При створенні холдингових компаній виникає питання: чи залишати підприємство-учасника компаній дочірнім підприємством або перетворити його у філіал материнської фірми?

Мета статті. Мета створення холдингу - одержання вигоди від ефекту системного об'єднання і збільшення прибутку при діяльності під єдиним контролем.

Об'єднуючись у холдинги на добровільній основі або шляхом агресивної купки акцій інших компаній, підприємства переслідують цілком визначені цілі: закріплення позицій на ринку та отримання економічного виграшу.

У холдінговій компанії головні підприємства в результаті володіння контрольними пакетами акцій або внаслідок інших обставин беруть участь у діяльності органів управління дочірнім підприємством або філіалом та контролюють їх. Щоб отримати вірне рішення з питання чи залишати підприємство-учасника компанії дочірнім підприємством або перетворити його у філіал материнської фірми слід користуватися порівняльною характеристикою філіалу та дочірнього підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика філії та дочірнього підприємства

Особливості для порівняння	Філія	Дочірнє підприємство
Правовий статус	Відособлений структурний підрозділ	Самостійна юридична особа
Найменування	Повинно містити у собі вказівку на організаціїно-правову форму (філіал) та включити найменування ГП	Якщо материнське підприємство є єдиним засновником, то в найменуванні ДП містяться слова "дочірнє підприємство"
Особливості для порівняння	Філія	Дочірнє підприємство
Основні реквізити	Окремий баланс, відособлене майно, рахунок у банку, печатка та бланк з власним найменуванням та ін.	Самостійний баланс, відособлене майно, рахунок у банках, печатка та бланки з власним найменуванням тощо
Відношення з головним підприємством (засновником)	Організаційно-розпорядче. Пряме управління філіалом зі сторони ГП	Організаційно-розпорядче – в частині створення та ліквідації ДП, затвердження статуту ДП, визначення основних планів та затвердження результатів діяльності ДП, призначення керівника ДП. В іншому – договірні, без прямого втручання в господарську діяльність ДП
Статут керівника філіалу ДП	Діє від імені ГП на підставі доручення	Діє від імені ДП на підставі статуту ДП
Договори	Стороною договорів, укладених керівником філіалу є державне підприємство	Дочірнє підприємство заключає договори від свого імені

Продовж. табл. 1

Відповідальність за зобов'язаннями	Відповідальність у повному обсязі за всіма зобов'язаннями, що виникли у зв'язку з діяльністю філіалу, несе юридична особа, яка створила філіал	Самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями. Материнське підприємство може бути притягнуте до відповідальності за зобов'язаннями ДП, якщо це передбачено статутом ДП або законодавством
Основний документ	Положення про філіал	Статут ДП
Особливості для порівняння	Філія	Дочірнє підприємство
Облік податково-вої служби	Постановка на облік в органах податкової служби обов'язкова	Постановка на облік в органах податкової служби обов'язкова
Реєстрація в органах виконавчої влади	Внесення інформації в реєстраційну картку ГП.	Реєстрація як суб'єкт підприємницької діяльності за місцем знаходження ДП. До реєстраційної картки материнського підприємства інформація ДП не вноситься
Сплата податків та інших обов'язкових платежів	Частину податків сплачує філіал, частину - ГП	Усі податки у зв'язку з господарською діяльністю ДП сплачує ДП
Податок на прибуток	Є платником податку на прибуток, однак він може сплачуватися юридичною особою за всі філіали консолідовано	Самостійно сплачує податок на прибуток за всіма господарчими операціями
ПДВ	Платником ПДВ є ГП (юридична особа)	Самостійно сплачує ПДВ за усіма господарчими операціями
Антимонопольне законодавство	Філія не є суб'єктом господарювання і тому господарчі операції між ДП та філіями не попадають під антимонопольне обмеження	Материнське та дочірнє підприємства при визначених умовах ризикують потрапити під обмеження антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання
Перехід на єдиний податок	Підприємство, маючи філії, може перейти на єдиний податок	Якщо материнське підприємство не є суб'єктом малого підприємництва, перехід ДП на єдиний податок неможливий

Висновки. Проаналізувавши зведену інформацію, можна зробити наступні висновки.

1. Перевагу створенню філіалів перед дочірнім підприємством слід віддавати у випадку, якщо керівництво суб'єкта підприємницької діяльності намагається:

- істотно обмежити повноваження господарюючого суб'єкта, проводити директивне управління підлеглим підрозділом;
- створити максимально підконтрольну мережу збуту;
- за можливістю, спростити ведення бухгалтерського, податкового обліку і звітності;
- контролювати всі сторони діяльності підлеглого підрозділу і мати можливість застосовувати в оперативному порядку будь-які законні дії відносно підрозділу, його керівника і співробітників;
- зменшити матеріальні й тимчасові витрати на оформлення окремих документів (наприклад, ліцензій);
- не сплачувати ПДВ і податок на прибуток по "внутрішніх операціях" передачі товарів і майна між головним підприємством і філіалом;
- уникнути "антимонопольних проблем".

2. Перевагу дочірньому підприємству перед філіями слід надавати у наступних випадках:

- у разі потреби активного ведення зовнішньоекономічної діяльності;
- при створенні господарюючого суб'єкта за межами України;
- при бажанні через певні причини "відокремити" юридичну відповідальність дочірнього підприємства за зобов'язаннями від відповідальності материнського підприємства.

3. Особливостями відносин між головним підприємством і дочірнім підприємством можуть бути такі:

- якщо з вини головного підприємства дочірнім підприємством було укладено невигідні для нього угоди або операції, то головне підприємство повинно компенсувати завдані дочірньому підприємству збитки;
- якщо дочірнє підприємство з вини головного підприємства опиниться у стані неплатоспроможності та буде визнане банкрутом, то субсидіарну відповідальність перед кредиторами дочірнього підприємства нестиме головне підприємство.

Вимогою часу для суб'єктів господарювання стає оперативна активність, пов'язана зі стратегією розвитку, із фінансовою самостійністю, маркетинговою політикою і т. п.. З іншого боку — усе-таки потрібно мати єдиний центр загального управління. Світовий досвід підказує, що такою структурою може бути холдинг. Нині холдинги функціонують практично у всіх найважливіших галузях господарства: у банківській справі, фінансовій сфері, торгівлі, промисловості, на транспорті тощо. Це не випадково, оскільки практика підтвердила, що холдингова форма організації фінансового капіталу є найбільш життєздатною, рухливою та ефективною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України // Голос України. — 2003. — 12 березня. —

№ 45-46.

2. Господарський кодекс України. — 14.03.2003р. — № 49-50.

3. Гунченко О.П. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств. Навчальний посібник К. 2007. -275с.

4. Киперман Г.Б. Акционерные общества в вопросах и ответах. Навчальний посібник 2003. — 286с.

5. Савченко В.Д. Економіка й організація діяльності об'єднань підприємств: Навчальний посібник. Х.: 2005. -272с.